

مدیریت و بررسی پرخاشگری دانش آموزان دختر و پسر نوجوان در مقطع متوسطه دوم شهرستان دزفول

الهه بی باک

دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، دزفول، ایران

چکیده

هدف از نگارش این مقاله مدیریت و بررسی پرخاشگری دانش آموزان دختر و پسر نوجوان در مقطع متوسطه دوم در شهرستان دزفول می باشد که تعداد آن ها دو گروه آزمودنی ۵۰ نفری (یعنی در کل ۱۰۰ نفر) است. روش انتخاب، نمونه گیری تصادفی است و برای انجام پژوهش از پرسش نامه آیزنک استفاده شده است. طرح تحقیق از نوع طرح تحقیق مقایسه ای دوگروهی است و روش آماری در این پژوهش آزمون (حرف تی انگلیسی) تست مستقل است. در نهایت پس از بررسی پرخاشگری و علل ایجاد آن و همچنین روش های کنترل پرخاشگری در میان نوجوانان این امر ثابت شد که پرخاشگری در پسران نوجوان بیشتر از دختران نوجوان است که می توان آن را کنترل کرد.

واژگان کلیدی: پرخاشگری، نوجوانان دختر پسر، شهرستان دزفول، دانش آموزان مقطع متوسطه دوم

۱- مقدمه

آنچه که در این مقاله بررسی می‌شود این است که یکی از مسائل مهمی که امروزه جامعه بشری به آن مواجه شده است، خشونت و پرخاشگری انسان‌ها علیه یکدیگر است. هر روز ما از طریق اخبار و اطلاعات منعکس شده در رسانه‌های گروهی و جرائد از رویدادها و حوادث خشونت‌آمیز اطلاع حاصل می‌کنیم.

پرخاشگری حتی در ارتباط صمیمی خانواده‌ها نیز وارد شده است. در میان دانش‌آموزان به ویژه مقطع متوسطه دوم این امر کاملاً مشخص است و همین باعث شده است تا مشاوران مدارس و اولیا به دنبال راه‌هایی برای کنترل و علت ایجاد آن باشند. برای رسیدن به این مهم، ابتدا باید مشخص می‌شد که میزان پرخاشگری در کدام جنسیت در این مقطع بیشتر است که در این مقاله مورد توجه قرار گرفت.

شواهد حاکی از نقش داشتن یادگیری در پرخاشگری دو خاستگاه اصلی دارد. یکی از آنها پژوهش‌های کنترل شده آزمایشی و طبیعی درباره رفتار است. «بررسی‌های آزمایش نشان داده پرخاشگری همچون بسیاری از رفتارهای کنشگر دیگر، از پاداش و تنبیه تاثیر می‌گیرد.» (ریتا ال. اتکینسون و دیگران ۱۴۰۰)

یک بررسی در دانشگاه مینه‌سوتا نشان داده است خشونت به صورت یک بیماری همه گیر، به عنوان یکی از عوامل مرگ در جوانان در خلال ۳۰ سال گذشته بوده است. بر این اساس پژوهش و مطالعه در این زمینه برای کمک به پرخاشگری دانش‌آموزان مفید است.

تعریف پرخاشگری:

«پرخاشگری را رفتاری تعریف کرده‌اند که هدف آن صدمه زدن به خود یا به دیگری باشد. یک رفتار آسیب‌زا در صورتی پرخاشگری محسوب می‌شود که از روی قصد و عمد به منظور صدمه زدن به خود یا به دیگری انجام گرفته باشد.

بنابراین با چنین تعریفی اگر مثلاً در زمین فوتبال بازیکنی به طور غیر عمدی سبب شکستن پای بازیکن دیگر شود، کار او پرخاشگری به حساب نمی‌آید.

اما اگر از روی عمد به ساق پای بازیکن دیگری لگد بزند تا او را از دور بازی خارج کند، این رفتار بدون تردید پرخاشگری تلقی می‌شود.» (کریمی، ۱۳۸۸) پرخاشگری دارای دو معنای عام و خاص است. در معنای عام پرخاشگری عبارت است از فعالیتی که با شدت و نیرو انجام شده و فرد را برای رسیدن به اهدافش کمک می‌نماید بر اساس این معنا هر نوع اظهار نظر و مخالفت کردن با نظر دیگری هر نوع تلاش و کوشش برای رسیدن به هدف زندگی شامل خصوصیات پرخاشگرانه می‌باشد، بنابراین برای پیشبرد اهداف و تسلط بر محیط لازم و ضروری می‌باشد.

پرخاشگری در معنای خاص عبارت است از اعمالی که هدف آن آزار دادن یا آسیب رساندن به دیگران و یا تخریب می‌باشد در معنای خاص جهت پرخاشگری را می‌توان به این شکل نشان داد:

به طرف درون: مثل خود محوری، بیماری‌های نوروتیک، خودکشی

به طرف بیرون: مثل نسبت اشیاء، توهین، قتل

پرخاشگری یک واکنش عمومی و به ناکامی و سر کوفتگی امیال است و فردی که امیالش دائماً سر کوفته شوند بیشتر پرخاشگر خواهد شد.

واکنش پرخاشگری در میان پسران بیش از دختران مشاهده می شود که در این مقاله بررسی می شود. کودکی را ممکن است به سبب پرخاشگری مجازات کنند و همین امر پرخاشگری او را بیشتر خواهد کرد و موجب افزایش پرخاشگری او خواهد شد.

همچنین اگر کودکی از ترس تنبیه و مجازات والدین هنگامی که پیش آنها است از پرخاشگری خودداری کند همین که ایشان را دور از خود دید بیش از پیش پرخاشگر می شود.

آنهايي که کمتر می توانند ناکامی را تحمل کنند به بازی‌های پرخاشگرانه و نضج یافته می پردازند.

پرخاشگری ممکن است بدنی باشد (زدن، لگد زدن، گاز گرفتن)

یا لفظی (فریاد زدن، رنجاندن)

یا به صورت تجاوز به حقوق دیگری (مانند چیزی را به زور گرفتن).

نقطه ی قوت این تعریف عینی بودن آن است:

به رفتار قابل مشاهده اطلاق می شود.

نقطه ی ضعف آن این است که شامل:

بسیاری از رفتار هایی است که ممکن است به طور معمول پرخاشگری تلقی نشود.

یعنی اگر کودکی در را با لگد باز کند و با اینکار به شخصی که پشت در ایستاده آسیب برساند

معمولاً به این کار پرخاشگری نمی گوئیم مگر اینکه کودک از پیش بداند که کسی پشت در است.

ویژگی های پرخاشگر:

«مشخصه فرد مبتلا به اختلال شخصیت پرخاشگر عبارت است از مانع تراشی و کارشکنی، تغلل و مسامحه لجبازی و ناکارآمدی به شکل پنهان .

این رفتار تظاهر یک پرخاشگری زیربنایی است که به طریقی منفعلانه ابراز می شود.

این اختلال را به نام اختلال شخصیت منفی کار نیز خوانده اند.» (آلکوت سادوک، بنجامین سادوک، ۱۳۷۸)

پرخاشگری به عنوان رفتار اجتماعی آموخته شده:

از این دیدگاه پرخاشگری در درجه اول نوعی رفتار اجتماعی آموخته شده تلقی میشود رفتاری که تقریباً به همان طریق سایر فعالیت ها کسب شده و حفظ می شود .

طبق نظر باندورا، نه انگیزه های معطوف به خشونت و نه سائق های پرخاشگری ناشی از ناکامی ریشه پرخاشگری انسان نیز بلکه انسانها یکدیگر را مورد حمله قرار می دهند چون:

یک :

از تجربیات گذشته واکنش پرخاشگری را یاد گرفته اند.

دو:

برای انجام اعمال پرخاشگرانه انتظار پاداش های گوناگون داشته یا به دست می آورند

سه:

یا شرایط اجتماعی و محیطی خاص آنها را مستقیماً به طرف پرخاشگری سوق می دهد.

عوامل اجتماعی موثر بر پرخاشگری:

اول: ناکامی تنها عامل بسیار مهم که افراد را به پرخاشگری وامی‌دارد ناکامی است. ناکامی زمانی موجب افزایش پرخاشگری می‌گردد که نسبتاً شدید باشد اگر خفیف یا متوسط باشد ممکن است موجب تشدید پرخاشگری نگردد ناکامی زمانی بیشتر احتمال دارد که پرخاشگری را به وجود آورد که ناحق و استبدادی تلقی شود تا منصفانه و به حق.

دوم: تحریک مستقیم از طرف دیگران:

به رفتار و اهانت کنونی دیگران غالباً عامل عمده‌ای در آشکار ساختن اعمال پرخاشگرانه در شخص است وقتی پرخاشگری شروع شد معمولاً الگوی فزاینده پیدا می‌کند و در نتیجه حتی ضربه ای خفیف کلامی بی اهمیت ممکن است موجب شروع فرآیندی گردد که در آن تحریکات قوی تر مبادله شوند.

مواجه شدن با مدل‌های پرخاشگری سوم:

رابطه بین پرخاشگری و قرار گرفتن در معرض خشونت‌های تلویزیونی مورد توجه قرار گرفته است. هرچه کودکان فیلم‌های خشن‌ترین را در تلویزیون تماشا کند خشونت بیشتری نسبت به دیگران نشان خواهند داد. به نظر می‌رسد با گذشت زمان این رابطه عمیق تر میگردد که حاکی از تاثیر تراکمی خشونت وسایل ارتباط جمعی است.

عوامل محیطی

اول: تاثیر آلودگی هوا

گزارش شده است که قرار گرفتن در معرض کارخانه سازنده مواد شیمیایی یا سایر مراکز صنعتی خارج میشود ممکن است موجب تحریک پذیری افراد و پرخاشگری گردد. اگر بوهای موردنظر واقعاً نامطبوع باشد پرخاشگری پایین تر می‌آید.

تاثیر سر و صدا: دوم

در چندین مطالعه گزارش شده است افرادی که در معرض صداهای بلند و تحریک کننده قرار می‌گیرند خشونت مستقیم شدیدی نسبت به افرادی که در معرض این گونه شرایط محیطی نیستند از خود نشان می‌دهند.

تاثیر تراکم: سوم

بعضی از مطالعات حاکی است که تراکم بیش از حد ممکن است که پرخاشگری را بالا ببرد در مطالعات دیگر چنین رابطه ای به اثبات نرسیده است .

در موقعیت‌هایی که واکنش‌های تپیک منفی هستند مثلاً مزاحمت تحریک و ناکامی تراکم جمعیت ممکن است احتمال انفجار پرخاشگرانه را تشدید نماید.

عوامل موقعیتی:

اول : بالا بودن سطح تحریک فیزیولوژیک: برخی پژوهش‌ها حاکی است که تحریک شدید ناشی از علل گوناگون نظیر شرکت در فعالیت‌های مسابقه ای ورزش‌های سنگین و مشاهده فیلم‌های تحریک کننده موجب افزایش پرخاشگری می‌شود.

تحریک جنسی: دوم

پژوهش‌های جدید حاکی است تحریک جنسی در پرخاشگری و بستگی به نوع منبع شهوانی مورد استفاده برای ایجاد چنین واکنش‌ها و نیز ماهیت دقیق و خود واکنش‌ها دارد وقتی منبع شهوت انگیز ملایم باشد میزان پرخاشگری پایین می‌آید و اگر بی‌پرده تر باشد سطح پرخاشگری بالا می‌رود.

درد: سوم

درد جسمی ممکن است عاملی برای پرخاشگری گردد و انگیزه برای مجروح ساختن دیگران ایجاد کند.

کنترل پرخاشگری:

بیمار مبتلا به اختلال شخصیت پرخاشگر در روابط بین فردی سعی می‌کند خود را در موقعیت وابسته قرار دهد، اما دیگران این رفتار خود آزار را نه او را اغلب نوعی مجازات و فریبکاری بر ضد خودشان می‌بینند بیمار انتظار دارد که دیگران جور او را بکشند وظایف روزمره او را به عهده بگیرند.

از بس که شکایت می‌کند که با او درست و عادلانه برخورد نمی‌شود دوستان و بالینگرانش ممکن است خود را به نفع او درگیر مسائلی سازند بلکه نق زدن‌های او کم شود.

تنبیه فرد پرخاشگر در کاهش دادن پرخاشگری نقش دارد.

البته در این مورد توضیح ضروری آن است که تنبیه شدید به علت اینکه متابعت می‌آورد و زشتی پرخاشگری را در شخص درونی نمی‌کند روش مطلوبی نیست.

اما تنبیه ملایم توضیح بیرونی کافی برای شخص فراهم نمی‌کند، احتمال بیشتری دارد که نگرش فرد را نسبت به پرخاشگری تغییر دهد.

تقویت رفتارهای مغایر:

این یک اصل یادگیری است که برای از بین بردن رفتار نامطلوب، به جای تنبیه آن رفتار می‌تواند رفتار مخالف و مغایر با آن را تقویت کرده است.

اگر بخواهیم این اصل را در مورد پرخاشگری به کار ببریم باید به جای تنبیه رفتار پرخاشگرانه رفتار غیر پرخاشگرانه را مورد تشویق قرار دهیم با این کار چون شخص نمی‌تواند در آن واحد هم پرخاشگر هم نباشد به سوی انجام رفتار غیر پرخاشگرانه که تشویق به دنبال دارد سوق داده می‌شود.

بنابراین هر عملی مانند ترک محل پرخاشگری، مشغول شدن به فعالیت‌های دیگر، خوردن یک لیوان آب، انجام یک فعالیت ورزشی و نظایر آن شخص را به خود مشغول کند می‌تواند در کاهش پرخاشگری موثر باشد.

تاثیر تماشای خشونت و رفتار اجتماعی:

هر چند از نظر روانشناسان در مورد تاثیر تلویزیون و فیلم‌های سینمایی بر رفتار آدمی تردیدهایی نشان می‌دهند، اکثر بررسی‌ها به این نتیجه اشاره دارد که تماشای خشونت پرخاشگری در روابط شخصی را افزایش می‌دهد.

تفاوت میان پرخاشگری پسران و دختران نوجوان در مقطع متوسطه:

تفاوت رفتار متضاد پدر و مادر، جدایی والدین از هم، غیبت طولانی مدت یکی از والدین، وجود جوی نامساعد در خانواده، پرخاشگر بودن پدر یا مادر یا هر دو، تبعیض و بی‌عدالتی در مورد نوجوان، تحقیر وی و احساس ناامنی، دخالت بیش از حد در کار وی و رفتار تهدید آمیز از علل روانی اجتماعی در بروز پرخاشگری نوجوانان است. (صافی، احمد؛ صافی، ناصر، ۱۳۷۷)

«ممکن است محدودیت‌های بیشتر برای دختران سبب ازدیاد تمایل به پرخاشگری در آنها شود و والدین ممکن است با پسرها به گونه متفاوتی نسبت به دخترها رفتار کنند.» (شولتز دو آن پی، شولتز سیدنی الن، ۱۳۷۵)

در این پژوهش آنچه که مورد بررسی قرار گرفت این بود که بتوان این فرضیه را تایید کرد که آیا بین پرخاشگری دختران و پسران نوجوان در مقطع متوسطه تفاوت وجود دارد یا نه؟

جامعه پژوهش در این مطالعه دانش آموزان نوجوان دختر و پسر شهرستان دزفول می باشد که به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند که در سال تحصیلی ۷۷ و ۷۸ مشغول به تحصیل می باشند.

این نمونه گیری تصادفی بین ۱۰۰ نفر دانش آموز دختر و پسر بوده است.

این تحقیق بررسی رابطه بین پرخاشگری دانش آموزان نوجوان دختر و پسر بین ۱۴ و ۱۵ سال به کار گرفته شده است برای ابزار اندازه گیری پرخاشگری از تست آزمون آیزنک استفاده شده است یک نمونه از متن پرسشنامه پرخاشگری آیزنک به این شرح است: اگر کسی به شما بدی می کند آیا خود را مجبور می بینید که در مورد بدی او کاری انجام دهید یعنی بدی او را تلافی کنید.

در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات از ۴ تا دبیرستان یعنی دو دبیرستان دخترانه و ۲ دبیرستان پسرانه در شهرستان دزفول استفاده شده است ۱۹ سوال آزمون آیزنک به آنها داده شد که با جواب بله و خیر به آنها پاسخ دادن ۵۰ دانش آموز دختر و پنجاه دانش آموز پسر به صورت تصادفی انتخاب شد و از روش آماری آزمون (حرف تی انگلیسی) است مستقل استفاده شد و نتایج تحلیل شد.

میانگین	واریانس	انحراف معیار	حجم نمونه
دختران نوجوان ۷/۹۸	۷/۱۱	۲/۶۶۶	۵۰
پسران نوجوان ۱۰/۴۸	۹/۹۲	۳/۱۴	۵۰

با توجه به جدول فوق و داده های به دست آمده میانگین پرخاشگری در پسران نوجوان بیشتر از دختران نوجوان بود.

هدف از این مقاله این است تا با تعادل بخشیدن به میزان پرخاشگری و گام های موثر برای بهبود وضعیت افراد پرخاشگر که در بین پسران زیادتر است پرداخته و علت و عوامل پرخاشگری را در بین پسران شناخته و مشخص شود که چرا بین پسران پرخاشگری زیادتر است.

و با تعلیم و تربیت مناسب بتوانیم پرخاشگری را در بین پسران و یا افراد این دو گروه کاهش داده و عوامل خطرات روحی و جسمی را که بدین طریق آنها را تهدید می کند شناسایی کنیم.

پرخاشگری در بین پسران بنا به دلایل هورمونی نسبت به دختران بیشتر است و در نوجوانی یک صفت بارز مطرح می شود که البته می تواند مهار شود مثلاً پسر نوجوانی که به کاراته و کشتی می پردازد می تواند مصداق هایی از تمایل آنها به این سمت باشد.

همچنین الگوهای خانوادگی که به نوجوانان آموخته می شود و نحوه پرخاشگری که آنان یاد می گیرند می تواند اثرگذار باشد و نیز حالت جامعه پذیری که به پسر ها اجازه بروز پرخاشگری داده می شود و دخترها از آن باید خودداری کنند.

همچنین داروهایی که از ترشح سروتونین جلوگیری می کنند می تواند دلایلی برای افزایش پرخاشگری در نوجوانان باشد.

پدری که در کودکی با خشونت با وی رفتار شده بدون آنکه خود متوجه باشد اکنون بر اساس یک نوع جبران انتقالی و فرزند خود رفتار خشونت آمیزی دارد و این قدرت و تسلط خود را که قبلاً نتوانسته است بر کسی نشانند و اینک تحکیم می بخشد.

زندانی کردن افراد مجرم باعث تقلید و الگوگیری از افراد جنایتکار می شود و نیز رفتار و ناکامی و پرخاشگرانه آنها افزایش می یابد.

پرخاشگری را چگونه می توان خاموش کرد:

می توان گفت که با نادیده انگاشتن و بی توجهی به محرک پرخاشگری و خشم می توان آن را کاهش داد و یا از بین برد نه اینکه رفتار پرخاشگرانه را با رفتار تنبیه جواب دهیم.

همچنین مصرف دم کرده چای برای کسانی که مبتلا به اختلال اعصاب هستند مضر است و بی خوابی اضطراب و عصبانیت را زیاد میکند و باعث لاغری میشود.

بهار نارنج اعصاب را تقویت می کند و خشم پاسخ فوری موجود زنده به استرس و ناکامی است.

خشم به تدریج با حسد و کینه آمیخته شده است و موجب آسیب رساندن، ضایع کردن و نابود ساختنش یا فردی که به نظر می رسد منبع ناکامی باشد می گردد.

این واکنش ها غالباً غیرمستقیم جلوگیری می شوند و راه هایی هستند برای فقط امنیت شخص به هنگام خشم شدید یا زمانی که کنترل های داخلی شخص ضعیف شده و یا موقتاً پایین آمده اند مانند خستگی و یا مستی در اثر الکل علل حمله ور شدن یا کشتن طرف دیگر ممکن است رخ بدهد که البته عوامل نام برده به صورت صددرصد قاطعانه نیست و ممکن است عوامل دیگری نیز دخیل باشند.

۲- نتیجه گیری

از این مقاله نتیجه می‌گیریم که میتوان با پرورش صحیح و درست از تشویق پسران و پرخاشگری و القاء این ذهنیت به پسران که در مقابل دختران باید پرخاشگر تر باشند بپرهیزیم و فیلم‌های سینمایی نامناسب و خشن که اخلاقیات انسانی به دور باشند نیز بپرهیزیم.

البته نوع پرخاشگری در دختران و پسران فرق می‌کند و هر گروه در رفتار خاصی پرخاشگرتر هستند مثلاً پسران در حرکات پرخاشگر تر و دختران در کلام پرخاشگر تر هستند.

خانواده‌ها باید با نوجوانان به خصوص پسران و آرامش و رفتار صحیح و منطقی برخورد کنند تا از بحث و مشاجره با آنها و تشدید عصبانیت و خسونت آنان کاسته شود و خانواده باید دوران بحرانی سن‌شان را در نظر داشته باشند و از الگوهای پرخاشگرانه درخانه بپرهیزند.

مدرسه‌ها باید وسایل و امکانات ورزشی در اختیار دانش‌آموزان نوجوان قرار دهند تا نیرو و انرژی روانی آنها صرف جنگ و مشاجره خانوادگی و اجتماعی نگردد.

معلمان چون ارتباط بیشتری با دانش‌آموزان دارند باید از نظر عاطفی ارتباط بهتر با دانش‌آموزان داشته باشند و افرادی را که دارای مشکلات روانی اعم از پرخاشگری یا غیر هستند شناسایی کرده و در جهت رفع و بهبودی آن برآیند و با نوازش و خوشرویی و با متانت با دانش‌آموزان رفتار کنند تا الگو بگیرند.

منابع

- ✓ اتکینسون، ریتا ال و دیگران، زمینه روان‌شناسی هیلگارد، مترجمان محمدتقی براهنی و دیگران، تهران، رشد، ۱۴۰۰.
- ✓ آلکوت سادوک و یرجینیا، سادوک بنجامین، خلاصه روان‌پزشکی (جلد اول)، ترجمه دکتر فرزین رضاعی، تهران، ارجمند، چاپ اول، ۱۳۸۷.
- ✓ .ستوده هدایت الله، میرزایی بهشته، پازند افسانه، روان‌شناسی جنایی، تهران، آوان نور، چاپ سوم، ۱۳۸۱
- ✓ .شولتز دو آن بی، شولتز سیدنی ال، نظریه‌های شخصیت، ترجمه یحیی سید محمدی، رودهن، دانشگاه آزاد اسلامی، ۱۳۷۵، شماره ۳۷.
- ✓ صافی احمد، صافی ناصر، پرخاشگری کودکان و نوجوانان و نقش والدین و مدارس در پیشگیری و کاهش آن، پیوند، اسفند ۱۳۷۷، شماره ۲۳۳.
- ✓ کریمی، یوسف، روان‌شناسی اجتماعی، تهران، ارسباران، چاپ بیست و یکم، تابستان ۱۳۸۸.
- ✓ گلچین، مهتری، تمایل به پرخاشگری در نوجوانان و نقش خانواده، مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی قزوین، بهار ۱۳۸۱، شماره ۲۱.